

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

12. De Ignorantia, qua voluntarium aufertur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

tum. Respondeo, Glossam, & Panormitanum, Sotum, Couarruiam, & alios variè decretum illud interpretari. Sed mihi probabilis videtur id, quod ait Maior, tempore Augustini, cuius est id, quod in eo capite traditur, aut non esse editam Ecclesie constitutionem, qua nulla esse huiusmodi matrimonia institutum est, aut saltem nõdum esse more, & vsu recepta. Sed quid si aliquis metu mortis non solum coniugium inire cogatur, sed etiam perficere, & consummare. Respondeo cum Scoto, Richardo, & alijs antiquis Theologis, quidquid dixerint quidam iuniores, eum potius mortem subire debere, quam matrimonium consummare, quoniam cum matrimonium sit irritum coitus esset nefarius, at quod per se turpe est, metu mortis licitè non fit.

Decimoquartò quæritur, An idem iuris sit de sponsalibus metu contractis, & iurejurando firmatis, quod diximus esse de matrimonio; Respondeo, ex communi omnium sententia idem iuris esse.

Decimoquintò quæritur, quid sit dicendum de cæteris pactis, promissionibus, & contractibus metu iusto factis; Respondeo, ea valere tum in foro interiori, tum in foro iudiciali. Venditio igitur, vel emptio metu facta, iusto tamen pretio, firma est: pari modo permutatio, locatio, inita societas, comodatum. At verò in iudicio quando hæc fiunt metu in constantem virum cadente, datur actio, vel exceptio, quæ dicitur, Quod metus causa. Actio quidem post traditionem, & solutionem rei, qua repetitur quod datum, vel solutum est, & qui accipit, reddere cogitur: exceptio verò datur in promissionibus ante traditionem rei, qua is, qui promissit, vel se alteri obligavit, excipit, se id metu fecisse, peritque se ob id liberari ab obligatione fidei datæ, atque promissæ.

Decimosexto quæritur, An, quando aliquid gestum est metu leui in virum constantem non cadere, valeat. Iuris civilis, & canonici interpretes respondent secundum canones, & leges in vniuersum, quicquid metu leui gestum est, vel datum, aut acceptum, non solum valere, sed etiam in iudicio non rescindi per actionem, vel exceptionem. Quod metus causa, vt constat ex l. Vani timoris ff. De Regu. Iuris, & l. Metum ff. De eo, quod metus causa. Sed Syluester, & Angelus, & Theologi communi consensu docent in foro interiori vim non habere, id quod donatum est metu leui, quamuis alia promissiones, obligationes, & contractus valeant. Eorum ratio est, quia donatio natura sua postulat, vt fiat gratis, & liberaliter: cui liberalitati repugnat metus etiam minimus. quòd si verum est, sequitur, vt remissio debita pecuniæ, elemosinæ elargitio, legatum, vel testamentum rata & firma non sint, si metus etiam leuis intercedat, quia in horum singulis est quædam donatio gratuita, & liberalis. Cæterum in hac re arbitror distinguendum. In foro enim interiori videndum est, an metus leuis fuerit finis, cuius gratia donatio fiat: an verò causa tantum impellens, & mouens: tunc est finis, cuius gratia donatio est, quando absolute donatio non fieret, si metus abesset: tunc verò est causa tantum mouens, & excitans, quando eo metu sublato simpliciter qui-

dem donatio fieret, sed non æquè citò ac facilè: ita vt metus non fuerit causa, qua donaretur aliquid, sed vt citius, & facilius donaretur. Quando igitur metus leuis fuerit finis, cuius causa donatio fit, nulla est in foro interiori donatio: quando verò fuerit causa impellens, aut mouens, donatio vim habet.

Decimoseptimò quæritur, An, si metus solum sit reuerentiæ, vt vocant, hoc est is, quo aliquis alium reueretur, valeat, quod eo metu factum est, promissum, datum, vel acceptum: vt si patronus accipiat aliquid sibi datum à liberto metu, quo eum reueretur; si filius ob sui patris metum se obligauerit ad soluendum de suo es alienum pro patre: si clericus non rescindit ac dirimit abdicationem beneficij, ob reuerentiam aduersus episcopum: si vxor ob reuerentiam in virum non contradicit venditioni, alienationi, vel abdicationi iuris hypothece: si subiectus alteri, ob reuerentiam in ipsum se ad aliquid obstrinxit. Iuris civilis, & canonici interpretes generatim docent, quæ huiusmodi metu geruntur, valere, nec in iudicio rescindi actione, vel exceptione, Quod metus causa; nisi vnà cum metu minò, aut verbera interueniant. Cæterum quicquid sit de foro iudiciali; saltem in foro interiori distinguendum est. Si enim sermo sit de metu, quo quis alium reueretur, qui est in donationibus, tunc si metus sit solum causa impellens, aut mouens, tuta conscientia donationes vim habent, quia metus solum est causa, vt citius & facilius donationes fiant, non tamen, vt simpliciter fiant. Si verò sit causa, qui est finis, nõ sunt in foro interiori rata, ac firmæ donationes, quia donatio per se gratis, & liberaliter fieri debet. Cæteri vero contractus, qui donationes non sunt, tuta conscientia valent, siue fiant metu, qui sit causa impellens, aut mouens, siue finis, cuius gratia res fit.

Decimooctauò quæritur, An is, qui facit aliquid per metum, consentire censetur, si postea ex interuallo temporis taceat. Respondeo, ex Innocentio, & Glossa, non censeri consentientem, nisi ex interuallo temporis efficiat aliquid, quod id, quod metu gesserat, firmum, & ratum habere iudicetur, veluti si sponsa, quæ metu nupserat, postea cum viro sponte habitet, & viuat, aut ab ipso debitum exigat, aut reddat petenti.

Vltimo quæritur, An ea, quæ metu exorta sunt, restitui debeant. Respondeo, ex his, quæ hæcenus de metu dicta sunt, colligi posse, quid sit de restitutione dicendum. Nam si accepta sint donatione metu facta, restitui tacita conscientia debent; si verò accepta sint vi contractus alterius secundum Dei forum non sunt restituenda, nisi contractus dissoluantur actione, vel exceptione, Quod metus causa: vel iudicis officio, & auctoritate.

Cap. XII.

De ignorantia, qua voluntarium aufertur.

DOCT Aristoteles, 3. Ethic. cap. 1. & post eum Nemesius, Damascenus, & S. Thom. & communiter omnes, tum civiles, & canonici Doctores, tum Summistæ, & Theologi, per ignorantiam, aut tolli ex toto, aut minui ex parte vo-

Innocen.
& Glossa
locus supra
citatis.

Nyff. lib. 3.
de homine
cap. 1. Da-
masc. li. 2.
de fide Or.
tho. ca. 27.

S. Tho.
1. 2. q. 6.
ar. 8. Theo
logi. 2. dist.
22. ibi Ga
bri. qua. 2.
Summissa
in Verb.
Ignoran
tia. S. Tho.
1. 2. q. 76.

luntarium: & ideo tractatio de ignorantia est omnino instituto nostro necessaria.

Extat Titulus XXI. libro. i. in Codice De iuris, & facti ignorantia, & lib. XXII. Digestorum Titulus VI. est de iuris, & facti ignorantia, & in VI. de Regulis iuris extat regula: Ignorantia facti, non iuris excusat. Porro de ignorantia iuris & facti tradit nonnulla Gratianus. 1. quest. 4. §. Notandum, & Glossa dist. 39. in summa. Theologi vero 2. dist. 22. Bonauen. ibi. a. 2. Richar. a. 2. Scot. quest. 2. Aegid. quest. 2. Durand. 2. dist. 22. quest. 3. S. Thom. 1. 2. quest. 76. Alexand. part. 2. q. 112. Adria. quol. 4. quest. 1. ad 2. Cordubensis in suis questionibus libr. 2. tractat de ignorantia triginta questiones. & Alifiodorensis in summa lib. 2. tract. 29. ca. 1. Gabr. 2. dist. 22. q. 1. Almain. Tract. Moral. c. 4.

Primo queritur, Quot modis ignorantia diuidatur? Respondeo, Multis. **Primo** quidem diuiditur apud Philosophos, & Theologos ratione notitiae siue scientiae, cuius est priuatio: alia enim dicitur ignorantia prae dispositionis, alia negationis, alia priuationis. **Ignorantia** prae dispositionis est, cum quis habet errorem intellectus veritati contrarium: tunc enim quia non solum ignorat, sed etiam errat, dicitur esse prae dispositionis, hoc est, male affectus. **Ignorantia** vero negationis est, cum quis non habet notitiam rationis, nec tamen eam habere potest aut debet: & haec in infantibus ac in perpetuo amentibus existit. **Ignorantia** priuationis est, cum quis caret noticia alicuius rei, quam nosse potest, ac debet. Priuatio enim est alicuius formae absentia in re subiecta, quae potest aut debet ipsam formam habere.

Secundo Diuiditur ignorantia ratione obiectae rei quae ignoratur. Est enim alia ignorantia iuris, alia facti. Ut si Titius contractum ineat cum minore, cum prodigo, vel furioso, ignorans cum huiusmodi, & similibus se non posse contractum inire, est ignorantia iuris: si vero cum huiusmodi contrahat, ignorans solum se contrahere cum minore, cum prodigo, cum furioso, est ignorantia facti. Pari modo si ignoret me habere ius succedendi in bonis Titij cognati mei, est ignorantia iuris: si vero solum ignorem Titium esse meum cognatum, est ignorantia facti. Item si ignorem consortium excommunicati esse deuitandum, est ignorantia iuris: si vero tantum ignorem Titium esse excommunicatione affectum, est ignorantia facti. **Rursus** ignorantia iuris diuiditur eo modo, quo ipsum ius: alia est enim ignorantia iuris diuini, quod positum vocatur, hoc est ignorantia iuris diuini scripti, siue positi, & dati, alia iuris naturalis: alia iuris humani civilis, alia iuris humani canonici: alia qua ignorantur Ordinariorum Constitutiones, quae dicuntur statuta particularia, aut iura municipalia. **Item** ignorantia facti est alieni vel proprii; veluti si ignorem Titium testamentum condidisse, aut primo natum fuisse, aut primum fuisse ingressum in palatium regium, est ignorantia facti alieni. Si vero ignorem me iuramento officii diuini perlooluisse, preces Horarias recitasse, est ignorantia facti proprii. **Rursus** ignorantia facti, vel est totius, vel circumstantiae, vel effectus inde prolecti.

Tertio Ignorantia diuiditur ex respectu, & ordine ad voluntatem. Alia enim Theologis dicitur inuincibilis, alia vincibilis. **Inuincibilis** est, cum is, qui laborat ex infirmitate, adhibita diligentia ad sciendum, aut non potest eam vincere hoc est, eam depellere, aut si quidem possit, non tamen debet. Ut puta Titius templum adiuit die sacro, & festo, quo tempore Parochus dies sacros, & ieiunia populo indicere consuevit, & non indixit, & ideo Titius ignorauit: huiusmodi ignorantia in Titio est inuincibilis, quia studium suum in ea re collocauit: cum templum adierit in quo solent dies festi, & ieiunia obseruanda per hebdomadam indici. Item Titius cum dubitaret, num usurarius esset contractus, quem cum Caio inibat, consuluit de ea re viros doctos, & pios, an esset usurarius: & responsum accepit non esse usurarium, cum tamen re vera esset, ignorantiam a se repellere non potuit. **Vincibilis** vero ignorantia est, quae adhibito studio diligenti, vincit & superari, hoc est, depelli, & abijci potest, & debet: non enim sufficit, si possis eam exuere ac depellere, nisi etiam de ea depellenda tenearis. Ex quo efficitur, ut ignorantia inuincibilis sit inuoluntaria, quoniam deponi, & excludi, aut non potest, aut non debet; contra vero vincibilis sit voluntaria, quia depelli potest, & debet. Legum, & Canonum interpretes appellant inuincibilem, probabilem, vel iustam ignorantiam: Vincibilem, vero, improbabilem, vel iniustam, eo quod leges, canones, & iura priorem approbant, posteriorem non item: & quod prior bona fide sine culpa, posterior vero mala fide contrahatur.

Quarto Diuiditur ignorantia, quae dicitur vincibilis in affectatam, & crassam. **Affectata** est, cum quis de indultoria, & vltro ignorat aliquid, ne ab agendo, quod vult, retardetur, retrahatur vel impediatur, si fiat: ut puta si Titius scire nollet ieiuniorum tempora, aut dies sacros, ut liberius edendo, & bibendo ventri indulgeret, aut Missae sacrum omitteret. **Crassa** vero ignorantia est, cum quis negligenter se gerit in sciendis ijs, quae alioqui nosse deberet: & quia huiusmodi ignorantia ex desidia nascitur, crassa dicitur; quoniam qui crassi, & pingues sunt, solent esse desides, & pigri: & pari ratione vocatur supina ignorantia, qualis solet esse in his, qui supini iacent, & dormiunt, ut qui nihil curant. Ignorantia affectata est directio, & expressio voluntaria: crassa vero indirectio, & implicita.

Quinto diuiditur ignorantia ratione peccati, quod admittitur. Alia est enim ignorantia antecedens, alia comitans, alia consequens peccatum, quod fit. **Antecedens** est, cum quis si sciret, non peccaret, & quia ignorat, delinquit: quare merito dicitur antecedere peccatum, quoniam est causa peccati, quod quis non committeret, si scientiam haberet, sicut absentia nauis perit nauis, minime alioqui peritura, si naua non abfisset. **Ignorantia comitans** est, cum quis peccando ignorat, se peccare; sed nihilominus peccasset, tamen notitiam habuisset. Ut si Titius hostem interimat, ignorans esse hostem suum, quem si cognouisset, libentius occidisset. **Vnde** ignorantia comitans nec est effectus, nec causa peccati,

quod

quod fit. Ignorantia consequens est, quæ tamquam effectus ex peccato nascitur; qualis ea est ignorantia, in quam quis incidit culpa sua ex ebrietate, furore, vel amentia: nam ebrii, furiosi, vel amentes ex ignorantia laborant. Vel dicitur ignorantia consequens, quoniam consequitur actum voluntatis, vel directò, & expressè, vel implicite, & indirectò, quæ est peccatum nempe negligentia: Et propterea ignorantia, quæ antedicta est Affectata vel Crassa, est consequens, eò quod voluntatem negligentem scire quod deberet, consequatur. Sicut Antecedens ideo dicitur Antecedens, quia antecedit peccatum, quod fit, aut ipsam voluntatem ex ignorantia peccantem: & Comitans dicta est, quod comitatur peccatum, quod committitur, aut ipsam voluntatem, quæ ignoranter peccat, licet non per ignorantiam. Aliud enim est, Titium homicidium ignoranter admittere, aliud verò per ignorantiam. Cum Titius ignoranter peccatum admittit, ignorantia in eo non est causa peccati, sed comitatur peccatum, quod perpetrat; at cum per ignorantiam peccat, ignorantia in eo est causa peccati; & ideo dicitur per ignorantiam, aut infertiam peccare.

Secundo queritur, quo pacto se habeant inter se supradictæ ignorantia diuisiones. Respondeo, **Primo** Ignorantiam prauæ dispositionis, seu priuationis posse esse iuris, & facti; quoniam sicut ius, vel factum aliquando ignoramus, sic etiam in iure, vel facto nonnunquam erramus. **Secundo**, Ignorantiam siue iuris, siue facti posse esse vincibilem, aut inuincibilem, ut vocant, hoc est iustam, & probabilem, aut vitiosam & improbabilem, ut statim dicemus. **Tertio**, Ignorantiam inuincibilem hoc est probabilem & iustam, siue iuris, siue facti esse interdum Antecedentem, & aliquando posse esse etiam consequentem, nõ tamen Comitantem: quia ignorantia vocata inuincibilis est inuoluntaria, ut potest nonnunquam esse ebrietas, furor, vel amentia peccatum consecuta: ergo eiusmodi ignorantia potest esse consequens. Non tamen potest esse comitans, quia ea ignorantia, etsi est causa operis mali, quod fit, quod alioqui non fieret, si scientia non abesset, propriè tamen inuincibilis vocatur, eò quod inuoluntaria fit: at ignorantia comitans, quamuis aliquando inuoluntaria sit, non est tamen causa mali, quod committitur, quia nihilominus fieret, si scientia non deesset. Sequitur ergo, ut ignorantia vocata inuincibilis, sit aliquando antecedens, aliquando consequens, varijs appellationibus, & rationibus distincta. **Quarto**, Non omnis ignorantia antecedens est inuincibilis, hoc est probabilis; & sine culpa iuxta aliquorum sententiam. Nam etiam affectata, vel crassa ignorantia potest dici antecedens, ut præcedit peccatum, quod aliquando ex ignorantia affectata, vel crassa committitur. Mihi tamen affectata vel crassa ignorantia non videtur antecedens, nec inuincibilis. **Quinto**, Ignorantia vocata vincibilis, est ignorantia secundum aliquos, aliquando antecedens, aliquando autem consequens, & è contrario, ignorantia consequens est vincibilis: quia omnis ignorantia est voluntaria, aut directò & expressè, ut Affectata, aut indirectò, & implicite,

ut Crassa. Sed omnis huiusmodi ignorantia affectata, vel crassa est consequens; ergo omnis ignorantia consequens est vincibilis, quippe quæ aut in se, aut in sua causa potuit vinci, & depelli. **Sexto**, Ignorantia comitans nec dicitur vincibilis, nec inuincibilis. Non inuincibilis quidem, quia non omnino est inuoluntaria, nõ vincibilis verò, quoniam non est penitus voluntaria, qualis est Affectata, aut Crassa. Dicitur tamen ignorantia comitans, ut comes est mali, quod comittitur, siue sit inuoluntaria, siue voluntaria. Est igitur voluntaria quidem ignorantia, quia potest eam quis exuere, atque depellere, si velit: Vincibilis tamen non dicitur, quoniam non est affectata, vel crassa, sed tantum comitatur actum malum, qui fit, & idcirco peculiari nomine dicitur ignorantia comitans: neque enim quis per eam peccat, sed cum ea peccat, aut ea affectus, aut ex ea laborans delinquit.

Tertio queritur, An ignorantia sit peccatum. Ratio dubitandi est, quia ignorantia nulli virtutum aduersatur, sed solum scientiæ, quæ non est virtus moris. Dux sunt opiniones. **Prima** asserit non esse peccatum, sed solum esse causam, & effectum peccati: quam sententiam dicit Aegidius: quia ignorantiam poenitentia non delet, & tamen omne lethale peccatum tollit, & abolet poenitentia. Item si Titius verbi gratia hodie ignoret, & cras addiscat, ignorantia deponitur: & tamen absque vlla poenitentia, ergo non est peccatum per se. Deinde si Titius hodie ignoret, & cras poenitentia doceat se ignorasse, & nõ addiscat, ignorantia eadem in eo per manet, ergo non est per poenitentiam sublata. **Secunda** opinio docet, ignorantiam esse peccatum. **Primo** quia quisque lege, ac præcepto cogitur scire que pertinent ad suum officium, & munus, quod susceptum, & iniunctum gerit, ergo in eo huiusmodi ignorantia est peccatum. Item quia Christianus adultus nosse debet sententias fidei, & præcepta Decalogi, quoniam ad articulos fidei credendos ipso iure compellitur; at nemo potest credere nisi cognoscens, ac sciens. Præterea debet quæ sunt prohibita deuitare, & quæ sunt imperata, obire & implere; sed hæc præitare nõ potest, nisi cognoscat quid sit prohibitum, quidque fugiendum: quid imperatum & quid faciendum: ergo saltem ignorantia rerum credendarum, & agendarum est in vitio, & peccato. Deinde quia distinct. 38. apud Gratianum ignorantia rerum credendarum, & agendarum dicitur damoabilis, & grauissimè peccare eos qui ignorant credenda, vel agenda. Postremò quia omnes leges, & iura ciuilia, & Canonica ignorantem condemnant, iuxta illud Pauli: *Si quis ignorat ignorabitur*; & ideo ignorantibus poenas irrogant. Hæc sententia est vera.

Itaq; simpliciter in hac re dicendum est, ignorantiam esse aliquando peccatum. Sed sciendum est, aliquid dupliciter esse peccatum. **Primo** per se, ut furtum, homicidium, adulterium, & quidquid ratione sui, & non alterius, est præcepto, aut lege prohibitum, siue præceptum sit diuinum, siue humanum, siue naturale. **Secundo modo** aliquid est peccatum, non ratione sui, sed alterius, nimirum quia est causa, aut occasio proxima, aut probabi-

Hæc qua-
sionem, et
sequentem
tractat
Corinthi-
sis lib. 2. de
Ignoran-
tia. q. 6.

1. Cor. 14.

le peccati periculum: & tunc est peccatum, & damnabile, quia est nobis noxiū, & periculosum. Res est planè comperta, ignorantiam eorum, quæ scire lege, & iure cogimur, esse peccatum, communi consensu Theologos 2. *sem. dist. 22.* docuisse. Sed quæstio est, An sit per se peccatum ignorantia, an verè ratione alterius rei sibi adiunctæ, & annexæ tantummodò. Ignorantiam igitur non esse peccatum primo modo, Altfiodorensis, Alexander, Aegidius, & quidam alij tradiderunt. Idque probant primæ opinionis rationibus allatis: esse tamen peccatum secundo modo, nimirum quatenus est proximum peccati periculum, docent ijdem Altfiodorensis, Alexander, & Aegidius. Nam sicut cognitio eius, quod est credendum, vel eius, quod est euitandum, vel faciendū, per se meritum aut laudem non habet, sed quatenus sua sponte, & voluntate scit quis, ut credat, vel agat quod oportet; & proinde in huiusmodi cognitione est meritū, & laus ratione eius, quod credi, aut fieri debet: quoniam cognitio rei credendæ, vel agendæ per se solum accepta, nihil aliud est, quam speculatio quædam rei: sic etiam, inquit, credenda, vel agenda nescire, per se peccatum non est, nisi quatenus est nobis periculosa eiusmodi ignorantia; & quatenus causa est, aut non credendi, aut non agendi, quod iure debemus. Item sicut absentia nauæ per se peccatum non est, nisi quatenus nauæ exitum affert: sic ignorantia peccatum est, ut causa peccati, quod admittitur. Item si Titius Cæsar imperet, ut pulset æra in alta turri pendencia, si Caius non pulset, peccat, & in eo huiusmodi omisio est per se peccatum, quia domini sui iussum non fecit, cum potuit, ac debuit. Quod verò turrim non conscendat, peccatum quidem est, sed non per se, sed quatenus ex eo, quod turrim non ascendit, æra non pulsat. Ex quo efficitur, inquit, ut eò ipso, quod aliqua credere, & quædam facere, & quædam fugere, & euitare debemus, præcepto quoque, ac lege scire cogamur, quid sit credendum, quid faciendum, quid fugiendum. Ex quo etiam fit, ut præceptum aliquid sciendi, non sit speciale præceptum per se nobis impositum, sed implicitè, & potestate contentum in eo præcepto, quod nos ad aliquid credendum, aut quippiam agendum compellit: nam eodem præcepto, quo quisque cogitur quicquam facere, aut deuitare, compellitur etiam omnes causas, occasiones proximas, & pericula, ne faciat cõtra mandatum præcidere, iuxta illud. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Vnde id, quod ait Gratianus ex Ambrosio, eos, qui ignorant gravissimè peccare, exponunt Altfiodorensis, Alexander, & Aegidius, gravissimè, hoc est, periculosissimè. *Mihi tamè videtur ignorantia esse per se peccatum, quando est eorum, quæ scire debemus, ut statim exponam.*

Quartò quæritur, An ignorantia solum sit peccatum ratione negligentia adiunctæ in sciendo, quod nosse præcepto, aut lege debemus, an verò ratione sui? Quidam iuniores putant esse peccatum ratione sui tantum, quia est præceptum sciendi, quæ credi, & fieri debent à nobis. Ergo ignorantia credendorum, & agendorum, per se ipsa est peccatum. Exempli causa: Sicut eo ipso, quod rem diuinam audire, aut ieiunium obser-

uare nos oportet, tota omisio rei diuinæ, vel ieiunij per se peccatum est: sic etiam eo ipso, quod præcepto quippiam scire, credere, aut facere compellimur, sola omisio est peccatum per se. Deinde quia negligentia potius est peccatum, eò quod est causa omittendi aliquid, quod facere, & præstare debemus; ergo negligentia habet rationem peccati ex ommissione, & non omisio ex negligentia. Poltremò, etiam si omnis negligentia absit, sola tamè eius omisio, quod facere vi præcepti cogimur, si voluntaria sit, est per se peccatum. Ergo sola omisio sciendi, quod scire lege, aut præcepto cogimur, est per se peccatum, quandoque est voluntaria.

Theologorum, Summistarumque constans, & communis opinio censet, ignorantiam non esse peccatum, nisi ratione adiunctæ negligentia. Alexander, Bonaventura, Richardus, Aegidius, Durandus, Caietanus, Marcellus, Gabriel, ita opinantur. Idemque videtur docere S. Thomas. *Et re vera ita esse sentiendum, & dicendum, plerique arbitrantur: si tamen negligentiam nõ præse, & angustè, ut putant iuniores, sed fusè, & latè accipiamus. Non enim dubitari potest, inquit, quin ignorantia eorum, quæ scire debemus, sit peccatum, si voluntaria sit. Nam ignorantia est in intellectu. Sed nihil, quod est in intellectu, peccati rationem habere potest per se, nisi sit voluntarium. Porro voluntarium potest esse, vel expressè & directò, aut implicite, tacitè, & indirectò. Quare si ignorantia sit voluntaria directò, & expressè, peccatum quidem est, quia est voluntaria directò & expressè, qualis est affectata ignorantia; si verò tantum sit voluntaria implicite & indirectò, censent, eam esse peccatum ratione negligentia adiunctæ. Quod perinde est, ac si diceretur: Quando ignorantia non est directò, & expressè voluntaria, est peccatum ratione negligentia adiunctæ. Quod perinde est, ac si diceretur: Quando ignorantia non est directò, & expressè voluntaria, est peccatum ratione negligentia in præstando, quod factò opus est. Quare sicut nulla, inquit, omisio est peccatum, nisi sit voluntaria; sic ignorantia, quæ est scientia debita absentia, peccatum non est, nisi expressè, & directò, aut implicite sit voluntaria. Quod si obijcias illis; Quando omisio est peccatum, negligentia potius habet peccati rationem ex ommissione, quam omisio ex negligentia: ergo pari ratione negligentia in sciendo, quod scire necesse est, potius habet rationem peccati ex ignorantia, quæ est omisio eius, quod scire debemus, quam ignorantia ex negligentia. Respondent, Primum, hac in re, Negligentiam dici, omnem voluntatem, siue directam, siue indirectam, per quam ignorantia est voluntaria, ita ut ignorantia ex negligentia culpetur, hoc est quatenus ex voluntate oritur, & proficit. Nam siue de industria velis aliquid ignorare, siue quia ita te geras, ac si velles ignorare, te vera negligis, ac veluti repellis scientiam. Deinde, ideo ignorantiam culpam aiunt, ex negligentia, quia si diligentia adhiberetur ad sciendum, ignorantia in*

Locis supra citatis. S. Tho. 2. 2. q. 14.

culpa non esset. Postremò asserunt: Sicut quæcumque omisso, quoties culpæ datur ob causam, vel occasionem proximam præcedentem, idèd culpæ tribuitur, quia negligentia præcessit in causa, aut occasione proxima submouenda; sic etiam quia ignorantia in culpa ponitur eò, quod sit culpa peccati, culpæ imputari non potest, nisi ob negligentiam depellendi ignorantiam, quæ est causa peccati. Ego tamen existimo, Ignorantiam esse per se peccatum, hoc est, malum rationi contrarium, & nihilominus negligentiam requiri, sine qua culpa non esset: non quòd negligentia sit ratio, qua ignorantia peccatum sit rectæ rationi dissentaneum, sed quòd sine ea culpa esse nõ possit, quoniam ignorantia sine ea voluntaria non est. Nam vt libro 3. dicemus, ad omnem culpam voluntarium requiritur: Sed multa sunt per se peccata, hoc est rationi, & legi contraria, quia per se à ratione dissident, atque dissentiunt, vt furtum, homicidium, adulterium. Sic etiam omisso præcepti vel legis, quam seruare debemus, est per se peccatum, sed non sine voluntate culpa est. Pari ratione ignorantia rerum fidei, vel Decalogi, vel aliorum, quæ scire, aut nosse nos oportet, est per se peccatum, quia à recta ratione dissentit: sed tamen, nisi voluntaria aliquo modo esset huiusmodi ignorantia, in culpa non esset. Sicut igitur in naturalibus causa, & ratio cur ignis exurat, est calor, sed nisi ignis esset ligno vicinus, lignum nõ exureret, ita in moribus etiam, ignorantia eorum, quæ nosse debemus, per se suapte natura est rationi dissentanea, & proinde mala in moribus: sed requiritur voluntas tantquam id, sine quo culpam non haberet. Quare communem opinionem docentem, ignorantiam esse peccatum ratione negligentia, & non ratione sui, puto in hoc sensu quem dixi, intelligi oportere: nimirum ignorantiam eius, quod scire nos oportet ex voluntate culpam cõtrahere, sed malam esse ad rationem relatam, quia cum recta ratione pugnat.

Quintò queritur, An ignorantia sit peccatum specie distinctum à cæteris peccatis; Ratio dubitandi est, quia imprudentia est quædam ignorantia, & nihilominus est peccatum specie distinctum à cæteris, vt potè prudentia, quæ est virtus specialis, contrarium: Item infidelitas cum sit error intellectus in rebus fidei, est quædam ignorantia, quia omnis error est ignorantia prauæ dispositionis: sed infidelitas est speciale peccatum fidei contrarium. Respondent quidam, ignorantiam non esse speciale peccatum, sed generale, quia vt ante dixi, putant ignorantiam esse peccatum, quia sit occasio, periculum, & causa peccati, sed omne periculū peccati, in ea specie peccati reponitur, cuius est causa & periculum: scilicet occasio, & causa iurandi, non est peccatum specie distinctum à furto, sed est ipsummet furtū inchoatum tantum in sua causa, & periculo. Et pari ratione in cæteris causis, & periculis peccatorum est iudicandum. Cõsequitur ergo vt ignorantia credendorum pertineat ad peccata fidei contraria, & aduersa: ita vt huiusmodi ignorantia sit infidelitas quædam in causa & periculo inchoata. Et ignorantia agendorum spectat ad eam peccati speciem, ad quam pertinet peccati, quod

in facto & actione consistit. Ex quo efficitur, vt si Titius per ignorantiam in hæresim incidat, aut furtum, vel adulterium admittat, non sint in eò duo peccata, vnum quidem quòd sit hæresis, furtum, vel adulterium: alterum, quod sit ignorantia fidei, aut furci, vel adulterij; sed vnum peccatum tantummodo, nimirum hæresis, furtum, vel adulterium: & sufficit si hoc vnum peccatū facta confessione sacerdoti Titius aperiat. Sicut si idem Titius sacrum, ad quod audiendum lege, & iure cõpellebatur, omittat, quia voluit, aut venari, aut piscari, vnum tantum est peccatum, nempe omisso sacri, quoniam venatio, aut piscatus, vel aucupium solum, fuit causa omittendi sacrum, & mala, non ratione sui, sed extrinsecus duntaxat, quia fuit causa mali. Sic etiam ignorantia, quæ fuit causa hæresis, furci, vel adulterij, fuit extrinsecus mala, quia causa peccati.

Ego tamen, vt paulò ante dixi, existimo, ignorantiam esse per se peccatum aliquando; qualis est ignorantia credendorum, aut agendorum. at nihilominus si quis per ignorantiam peccet, vñ peccatum admittit, vt si occidat, furetur, peieret, aut detrahat, vel aliquid contra fidem credat, quia tunc ignorantia causa peccati est, nimirum homicidij, furci, periurij, detractionis, vel hæresis, tunc verò ignorantia est speciale delictum, non quando est causa aliorum peccatorum, sed quando est per se seorsum ab alijs peccatis seiuncta: vt quando quis ignorat res fidei, Decalogi præcepta, aut ea, quæ ratione sui muneris nosse debet. Animaduertendum etenim est, Titium eo ipso peccasse, quòd venationi, piscatui, vel aucupio se dederit cum occasione omittendi rem diuinam, quare licet postea casu acciderit, vt sacrum audiret, confiteri eum oportet, non quidem se omisisse sacrum, sed causam præbuisse, & occasionem illud omittendi. Ita, si Titius culpa sua ignoret res, quas credere, aut agere præcepto cogitur, tamen nunquam hæresim admittat, debet nihilominus confiteri, non quidem se aliquid contra fidem credidisse, vel contra legem sibi seruandam admisisse, sed ignorasse ea, quæ credere, aut agere debebat, ac periculum subiisse per suam negligentiam, ex quo crederet aliquid cum fide pugnant, aut etiam periculum vnde cõtra leges, & iura delinqueret.

Ad obiecta verò non est difficile respondere. Nos enim (quod primo loco obijciebatur) dicimus, Imprudentiam esse speciale peccatum, quia est speciali virtuti contrarium: & quoniam sicut prudentia præscribit, & præcipit quid agendum, & quid vitandum: sic imprudentia suadet, & monet agendum quod non oportet; & fugiendum quod erat alioqui faciendum. At si quis per imprudentiam agat, aut omittat, quod deuitare, aut facere deberet, non duo peccata committit, quoniam imprudentia tunc est peccati causa, nec est ab alijs peccatis seiuncta. Idem penitus de ignorantia dicendum. nam cum est ab alijs peccatis semota, & auulsa, est per se, & speciale peccatum: cum tamen est coniuncta cum cæteris, vt illorum causa, non est per se speciale peccatum. Vt se cundum diluamus obiectum, Infidelitatem dicimus esse speciale peccatum, quia est assensus contra fidem: Fides autem est specialis virtus: at igno-

rantia nequaquam est contra specialem aliquam virtutem, quando est causa peccati, & coniuncta cum ceteris peccatis, licet quando est per se à reliquis secreta, & abiuncta, sit speciale peccatum. Obijcies nunquam esse ignorantiam certæ & speciali virtuti morali contrariam. Ergo nunquam est speciale peccatum. Respondeo, Ad peccatum satis esse, si sit contra specialem rectam rationem; quamvis non alicui peculiari virtuti morali aduerfetur: & ignorantia quando est per se ab alijs peccatis seiuncta, cum recta speciali ratione pugnat, nimirum cum ea, quæ præscribit, vt quisque sciat res fidei, Decalogi præcepta, & ea, quæ ad sua munia pertinent.

Cap. XIII.

Quarum rerum possit esse in nobis ignorantia probabilis & iusta, quæ inuincibilis appellatur.

Hanc questionem disputat Cordubensis li. 2. de ignorantia. q. 4.

Rom. 2.

Exo. 20.

Hanc sententiam habet Cordubensis li. 2. de ignorantia. qua. 4. propos. 1. Bardeanes apud Eusebium. lib. 6. Preparat. Eu. an. Gen. 8.

P R I M O quæritur, An rerum, que sunt iuris naturalis, possit esse ignorantia probabilis, & iusta. Quod perinde est, ac si quæreretur, An ignorantia iuris naturalis liberum reddat ignorantem à culpa; Ratio dubitandi est, quia Glossa Distinct. 38. in summa, & 1. quæst. 4. capit. vltim. ait huiusmodi ignorantiam neminem à peccato defendere, & cap. Ignorantia De Regul. Iuris in 6. dicitur Ignorantia facti, non autem iuris excusare. Item ius naturale est, quod naturalis ratio per se nota, iuxta illud Pauli: *Gentes naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt.* Respondeo, Ea, quæ sunt iuris naturalis, aliquando esse per se nota, ita vt non ex alijs, sed ex ipsis comperta, & explorata cuique reddantur, qualia sunt; Bonum est amplectendum: Malum fugiendum: Castè viuendum: Nulli nocendum: Quod tibi non vis, alteri ne feceris: Vnicuique suum ius tribuendum; & horum ignorantia probabilis, & iusta in nullum hominem cadere potest. Alia verò non sunt per se nota, sed facillimè ex per se notis colliguntur, qualia sunt præcepta Decalogi: & horum licet possit esse ignorantia probabilis ad tempus breuissimum, non tamen diu, quia eo ipso quod ex per se notis euidenter consiciuntur, absque magno negotio innotescunt: at interim dum ea quis ex per se notis concludit, potest bona fide, & sine culpa ignorare, sed diu non potest ea ignorantia laborare, aut in ea permanere, quia facillè positus per se notis inferuntur. Ex quo efficitur, vt verò simile non sit quod Bardeanes, & Eusebius, & alij historici tradiderunt, apud aliquas gentes furti licuisse, apud alias adulteria, apud alias stupra, & promiscua coniugia, & homicidia: hæc enim facillè ex per se notis concluduntur tamquam mala. Existimo tamen hæc, & alia similia apud certas nationes fuisse permessa, vel impunita: ita vt auctores horum scelerum impunè permitterentur, non quòd hæc existimarentur honesta; bona, & licita, sed quòd huiusmodi peccata minime pœnis debitis punirentur, vel ob gentis illius ignauiam, aut malitiam, aut ob alia grauiora mala vitanda, aut ob propria tuenda, conseruanda que commoda. Alia item sunt iuris naturalis,

aut iuri naturali contraria, & aduersa, quæ licet positus ijs, quæ per se manifesta, nota que sunt, inducantur, haud tamen ita facillè, & perspicuè inferuntur. Talia mala sunt ex mutuo vsuram, & lucrum exigere, proprias iniurias vlscisci: plures vxores habere, repudiare legitimam, furari ad succurrendum egenis, surripere aliquid hostibus, tyrannum occidere priuata auctoritate sine iudicis sententia, ad scortum accedere, mentiri propter salutem alterius, vel ob malum grauius & deterius cauendum, vel ob bonum commune seruandum: carnibus humanis vesci; metu mortis mali aliquid committere, sororem in vxorem accipere, negari non potest, quin horum, & similibus caedere in aliquos possit ignorantia probabilis, & iusta. nam non solum ethnici, nec solum indocti, sed Christiani homines etià, & docti horum nonnulla iure naturali licita esse arbitrantur. Cassianus certè, Origenes, & Plato, putauerunt licere aliquando vti mēdacio ob maius malum deuitandum, aut bonum tuendum, & conseruandum. Durandus, & alij tradiderunt, simplicem cum scorto congressum, aut multitudinem vxorum, aut repudium legitimæ vxoris, non esse iure naturali, sed tātum diuino prohibita. Item huiusmodi mala licet ex principijs per se notis naturali ratione ducantur, dubitari nō potest, quin sit opus magna rationis intelligentia in his argumento, & ratione colligendis; ergo potest quis ea bona fide ignorare. Est tamen animaduertendum, apud Christianos ignorantiam probabilem huiusmodi malorum rarissimam esse, aut nullam ferè: quia apud Christianum populū est frequens diuini verbi enunciatio, vitiorum reprehensio, honestatis, & virtutis commendatio, bonorum prædicatio, quibus scorta, mendacia, fraudes, infidæ, vsuræ, multitudo vxorum, & repudium, passim cōdemnantur, vt per se mala, & fugienda. Potest tamen esse ignorantia probabilis apud vulgares, & rudes homines, putantes licere mendacium leue, aut officiosum, propter cōmunem salutem, & magnum aliquod bonū aliorum retinendum, & tuendum.

Secundò quæritur, An possit esse ignorantia probabilis & iusta eorum, quæ sunt iure diuino scripto, quod positiuū appellant, constituta; Dux sunt opiniones. Prima ait, quādo cūque ius diuinum est necessarium ad salutem, non posse eius in aliquem cadere ignorantiam eiusmodi à peccato, & vitio defendentem. Ita videntur sentire antiqui Theologi Hugo Sancti Victoris, Gulielmus Parisensis, & Alfiodorensis, quos postea secuti sunt Gerson, Conradus, Adrianus, & Gabriel. Probant illi primò, quia sine eo, quod est necessarium ad salutem, nulli potest salus contingere: at si ignorantia probabilis posset esse iuris diuini ad salutem æternam necessarij, tunc absq; remedio ad vitam sempiternam necessario posset quis salutem adipisci: siquidem ignorantia probabilis, & iusta, quatenus talis est, abique peccato contingit. Deinde quoniam si quis ignorantiam iuris diuini necessarij ad salutem bona fide haberet, aut faceret id, quod debet ad sciendum, aut non faceret: si non faceret, tunc ignorantia in eo non esset probabilis, sed culpæ; & vitio tribuenda: si faceret, tunc Deus aut per seipsum interius mentem illustrasset, aut mini-

Cassia. vol. 17. a. c. 17. vsque ad. 21. Orig. li. 6. Stromat. Plato. lib. 3. de Repub.

Hug. Guli. Alti. Ger. cita. Auri. quodlib. 4. sic Contr. q. vlt. de contr. Gab. 2. d. 22. q. 2. art. 3. dub. 1.

sterio